

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2553 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553, หน้า 6) เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาดังกล่าวสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยกำหนดเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ และมีสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ คือ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี โดยได้ให้ความหมายของความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตไว้ว่า เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการกับปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม การรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ต่อตนเองและผู้อื่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2556, หน้า 1) ทักษะชีวิตมีความสำคัญต่อบุคคล ครอบครัว ประเทศ และสังคมโลก เนื่องจากทักษะชีวิตมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตและการแก้ไขปัญหาในระดับบุคคล กล่าวคือทักษะชีวิตมีความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ ปัญหาครอบครัว ปัญหาสังคม ปัญหาการพัฒนาตนเอง ปัญหาสุขภาพร่างกาย (กุลสุมาวดี คำเกลี้ยง และคณะ, 2554, หน้า 23)

การพัฒนาเยาวชนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย และจิตใจ มีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข ห่างไกลจากยาเสพติด สื่อลามกอนาจาร เกมสออนไลน์ การพนัน และการทะเลาะวิวาท ซึ่งเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่สังคมไม่ยอมรับ อีกทั้งปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียนและสถานศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างน่าเป็นห่วง จากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนพบว่า ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสถานศึกษาเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 19.2 ปี 2552 เป็นร้อยละ 51.3 ปี 2553 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555, หน้า 9) และจากการศึกษาแผนปฏิบัติการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติด ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พบว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของ ยาเสพติดปี 2557 กลุ่มผู้เกี่ยวข้องรายใหม่ยังคงมี สัดส่วนที่สูงทั้งในกลุ่มผู้ค้าและกลุ่มผู้เสพ โดยเยาวชนอายุ 15 – 24 ปียังคงเป็นกลุ่มหลักที่ เข้ามาเกี่ยวข้องซึ่งพบทั้งอยู่ในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา สำหรับกลุ่มนักเรียนพบว่า ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นกลุ่มที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ตัวยาที่แพร่ระบาด ยาบ้ายังคงมีส่วนแบ่งทางการตลาดที่สูงกว่า ตัวยาอื่นอย่างชัดเจน (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2558, หน้า 7) และแนวโน้มการเข้ารับการบำบัดกลุ่มนักเรียนนักศึกษา จะมีระดับการศึกษาใน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากที่สุด มีแนวโน้มสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 45.6 ในปี 2552 เป็นร้อยละ 47.7 ในปี 2557 (สำนักยุทธศาสตร์, 2557, หน้า 15)

จากแนวโน้มการแพร่ระบาดของปัญหายาเสพติดในสถานศึกษารัฐบาลได้ กำหนดให้ปัญหายาเสพติดเป็น “วาระแห่งชาติ” และมีเจตนารมณ์ ความตั้งใจอันแน่วแน่ที่จะลดระดับปัญหายาเสพติดและปัญหาที่เกี่ยวข้องให้ได้มากที่สุด โดยการบังคับใช้ กฎหมายที่เข้มงวดและจัดการกับปัญหาอื่นๆ ที่เชื่อมโยงต่อเนื่องให้เบ็ดเสร็จและมอบหมาย ให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา กำหนดมาตรการป้องกันเด็กและเยาวชนก่อนวัยเสี่ยงและในวัยเสี่ยงไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับ ยาเสพติด เรียนรู้ถึงโทษและพิษภัยของยาเสพติด รู้จักวิธีปฏิเสธหลีกเลี่ยงยาเสพติดและใช้ เวลาว่างให้เป็นประโยชน์เพื่อหลีกเลี่ยงการหมกมุ่นมั่วสุมกับยาเสพติดและอบายมุข โดย สถานศึกษา ต้องจัดกิจกรรมป้องกันและเฝ้าระวังยาเสพติดในสถานศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนให้ความรู้ เสริมสร้างจิตสำนึก ทักษะชีวิต ภูมิคุ้มกันต่อต้านยาเสพติด และอบายมุข จัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษาทุกคน ให้ทั่วถึงโดยสร้างเครือข่าย

แกนนำทุกระดับในสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2557, หน้า 1) แนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ผู้เรียนจึงต้องได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตในสถานศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาตนเองในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตและป้องกันยาเสพติด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2556, หน้า 3)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 เป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่รับมอบนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ปี พ.ศ. 2557 ของศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด ได้ดำเนินการในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน โดยสั่งการให้ทุกโรงเรียนในสังกัดดำเนินการ เสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนในการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาสำรวจสภาพการใช้สารเสพติดในสถานศึกษา จำแนกสถานะความเข้มแข็งของสถานศึกษากำหนดพื้นที่เป้าหมายปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอธิบายमुखรอบสถานศึกษา จากผลการดำเนินงานพบว่า จำนวนโรงเรียนที่มีปัญหายาเสพติด มีทั้งหมด 64 โรงเรียน ที่เป็นโรงเรียนขยายโอกาส (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3, 2557, หน้า 3) พบว่ามีนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา ร้อยละ 8.32 ได้หาแนวทางป้องกันสำหรับนักเรียน กลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา แต่ยังไม่ติดยาเสพติด ได้ใช้มาตรการให้ความช่วยเหลือ เพื่อลดพฤติกรรมเสี่ยงต่างๆ โดยดำเนินการจัดบริการให้คำปรึกษาเน้นการ แนะนำ ฝึกทักษะชีวิตให้รู้จักแก้ปัญหา ใช้กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน ใช้มาตรการป้องปรามโดยการตรวจค้นและสุ่มตรวจปัสสาวะเป็นครั้งคราว ทำให้สถานศึกษามีการดำเนินงานป้องกันปัญหายาเสพติดเพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้นักเรียนมีภูมิคุ้มกันต่อสู้กับสิ่ง ยั่วยุที่จะนำไปสู่การติดยาเสพติด

โรงเรียนบ้านปลาหลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา 2559 มีนักเรียนทั้งหมด 212 คน เป็นนักเรียนกลุ่มปกติ จำนวน 197 คน กลุ่มเสี่ยง จำนวน 12 คน กลุ่มมีปัญหา จำนวน 3 คน (โรงเรียนบ้านปลาหลาย, 2559, หน้า 4) ซึ่งนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มปัญหาคือเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียน และเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อปัญหายาเสพติด ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างมาก จากรายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนบ้านปลาหลาย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ปีการศึกษา 2557 ในระดับโรงเรียนผลการประเมินร้อยละ 35.63 ในระดับประเทศ

ผลการประเมินร้อยละ 44.98 เปรียบเทียบกับปีการศึกษา 2558 ในระดับโรงเรียน ผลการประเมินร้อยละ 31.71 ในระดับประเทศผลการประเมินร้อยละ 37.91 (สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3, 2559, หน้า 112) ในภาพรวมพบว่า ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน ในปีการศึกษา 2558 ผลการประเมินต่ำกว่า ปีการศึกษา 2557 ทั้งสองปีการศึกษาต่ำกว่าระดับประเทศ (โรงเรียนบ้านปลาหลาย, 2558, หน้า 25-27) ซึ่งสาเหตุสำคัญที่ทำให้เด็กกลุ่มเสี่ยงติดยาเสพติด น่าจะมีสาเหตุปัจจัยสำคัญ 2 ประการ คือ 1) ปัจจัยทางด้านเกี่ยวกับตัวนักเรียน ซึ่งเป็นกลุ่มวัยรุ่นที่ขาดประสบการณ์ อยากรู้ อยากลอง ชอบเสี่ยงภัย ขาดความรับผิดชอบ ปัญหาครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจ อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนในโรงเรียน 2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด มีแหล่งจำหน่ายยาเสพติด ที่สามารถสนองความต้องการของนักเรียนทั้งในและนอกสถานศึกษา (สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2554, หน้า 46)

จากสภาพปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางป้องกันและแก้ไข ปัญหาเสพติด โดยได้นำหลักการ แนวคิดเกี่ยวกับทักษะชีวิต มาพัฒนาหลักสูตร ผูกอบรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดขึ้น โดยมีทักษะที่จำเป็นอยู่ 5 ทักษะ ดังนี้คือ 1) ทักษะการตระหนักรู้ในตนเอง ทำให้นักเรียนรู้จักข้อดี ข้อเสียของตนเอง รู้ความต้องการ และไม่ต้องการของตนเอง 2) ทักษะการตัดสินใจ ซึ่งเป็นกระบวนการคิดและแก้ไขปัญหา อย่างมีเหตุผลในการพิจารณาตัดสินใจที่จะเลือกกระทำการใดสิ่งหนึ่ง 3) ทักษะการแก้ปัญหา ทำให้สามารถจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตอย่างเป็นระบบ ไม่เกิดความเครียดทางกายและจิตใจ 4) ทักษะการปฏิเสธ ทำให้สามารถใช้คำพูด และภาษา ท่าทาง เพื่อสื่อสารความรู้สึกนึกคิดของตน ในการแสดงความต้องการที่จะปฏิเสธเมื่อถูก ชักชวน ให้เกี่ยวข้องกับสารเสพติด 5) ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ทำให้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น มีความเป็นมิตร เอาใจใส่ ร่วมมือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และ ยอมรับซึ่งกันและกัน ดังนั้นทักษะชีวิตจึงมีความสำคัญในการป้องกันปัญหาเสพติดและ ช่วยพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพต่อไป

คำถามการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามการวิจัย ไว้ดังนี้

1. หลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่พัฒนาขึ้นควรมีลักษณะอย่างไร

2. หลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพเป็นเช่นไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัย ไว้ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านปลาหลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

2. เพื่อประเมินคุณภาพของหลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านปลาหลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 เพื่อเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระหว่างก่อนและหลังการฝึกอบรม

2.2 เพื่อศึกษาทักษะการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันยาเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

2.3 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด

สมมติฐานการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัย ไว้ดังนี้

1. นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรม

2. นักเรียนมีทักษะการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันยาเสพติด อยู่ในระดับมาก

3. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด อยู่ในระดับมาก

ความสำคัญของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญของการวิจัย ไว้ดังนี้

1. ได้หลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดที่มีประสิทธิภาพ ช่วยลดปัญหาเสพติดในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
2. สถานศึกษาอื่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันยาเสพติด สามารถนำหลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาเยาวชนต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ระบุขอบเขตของการวิจัย ไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านปลาหลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ประกอบด้วย

- 1.1.1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม
- 1.1.2 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม
- 1.1.3 การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม
- 1.1.4 การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม

1.2 องค์ประกอบหลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านปลาหลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ประกอบด้วย

- 1.2.1 จุดมุ่งหมาย
- 1.2.2 โครงสร้างเนื้อหา ประกอบด้วย
 - 1.2.2.1 ทักษะการตระหนักรู้ในตนเอง
 - 1.2.2.2 ทักษะการตัดสินใจ
 - 1.2.2.3 ทักษะการแก้ปัญหา
 - 1.2.2.4 ทักษะการปฏิเสธ
 - 1.2.2.5 ทักษะการจัดการกับอารมณ์และความเครียด

1.2.3 กิจกรรมการฝึกอบรม

1.2.3.1 การบรรยาย

1.2.3.2 กรณีศึกษา

1.2.3.3 การแสดงบทบาทสมมติ

1.2.3.4 การใช้กิจกรรมนันทนาการ

1.2.4 สื่อประกอบการฝึกอบรม

1.2.5 การวัดและประเมินผล

1.3 ผลการเรียนรู้ที่เกิดจากการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านปลาหลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ประกอบด้วย

1.3.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1.3.2 ทักษะการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันยาเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1.3.3 ความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด

2. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านปลาหลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ปีการศึกษา 2559 โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive) จากนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา จำนวน 15 คน (จำนวนนักเรียนที่เข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 30 คน)

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ หลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด

3.2 ตัวแปรตาม คือ คุณภาพของหลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด 3 ด้าน ได้แก่

3.2.1 ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด

3.2.2 ด้านทักษะการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันยาเสพติด

3.2.3 ด้านความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด

4. ระยะเวลาในการทดลอง

ระยะเวลาในการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านปลาหลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ใช้เวลาในการฝึกอบรมจำนวน 3 วัน รวม 15 ชั่วโมง

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบหลักสูตรฝึกอบรม (สุมิตร คุณารักษ์, 2520, หน้า 8-9; ชำรง บัวศรี, 2542, หน้า 8-9; กาญจนา คุณารักษ์, 2543, หน้า 20-22; วารุณี อัครโกติน, 2554, หน้า 91; ดิฐภัทร บวรชัย, 2555, หน้า 18; แชก มุลเดช, 2555, หน้า 9; เสาวรัตน์ แก้วใจเย็น, 2557, บทคัดย่อ; Taba, 1962, pp. 422-423; Beauchamp, 1968 p. 83; Tyler, 1971, p. 1) แล้วนำมาสังเคราะห์สรุปได้องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) จุดมุ่งหมาย 2) โครงสร้างเนื้อหา ศึกษาองค์ประกอบของทักษะชีวิต (กรมสุขภาพจิต 2545, หน้า 15; ขวัญยืน มุลศรี, 2548, หน้า 21; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554, หน้า 2; นรินทร์ นาคอร่าม, 2549, บทคัดย่อ; กานต์ชัญญา แก้วแดง, 2555, หน้า 46; ขวัญใจธรรมกุล, 2555, บทคัดย่อ; ดิฐภัทร บวรชัย, บทคัดย่อ; วิทยา รอบคอบ, 2557, บทคัดย่อ; องค์การอนามัยโลก, หน้า 1, 1994) แล้วนำมาสังเคราะห์สรุปผลได้องค์ประกอบของทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ทักษะการตระหนักรู้ในตนเอง ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการปฏิเสธ ทักษะการจัดการกับอารมณ์และความเครียด 3) กิจกรรมการฝึกอบรม ศึกษาแนวคิดเทคนิคและวิธีการฝึกอบรม (นนทวัฒน์ สุขผล, 2543, หน้า 15-17) ได้แก่ การบรรยาย กรณีศึกษา การแสดงบทบาทสมมุติ และการใช้กิจกรรมนันทนาการ 4) สื่อประกอบการฝึกอบรม 5) การวัดและประเมินผล

2. คุณภาพของหลักสูตรฝึกอบรม

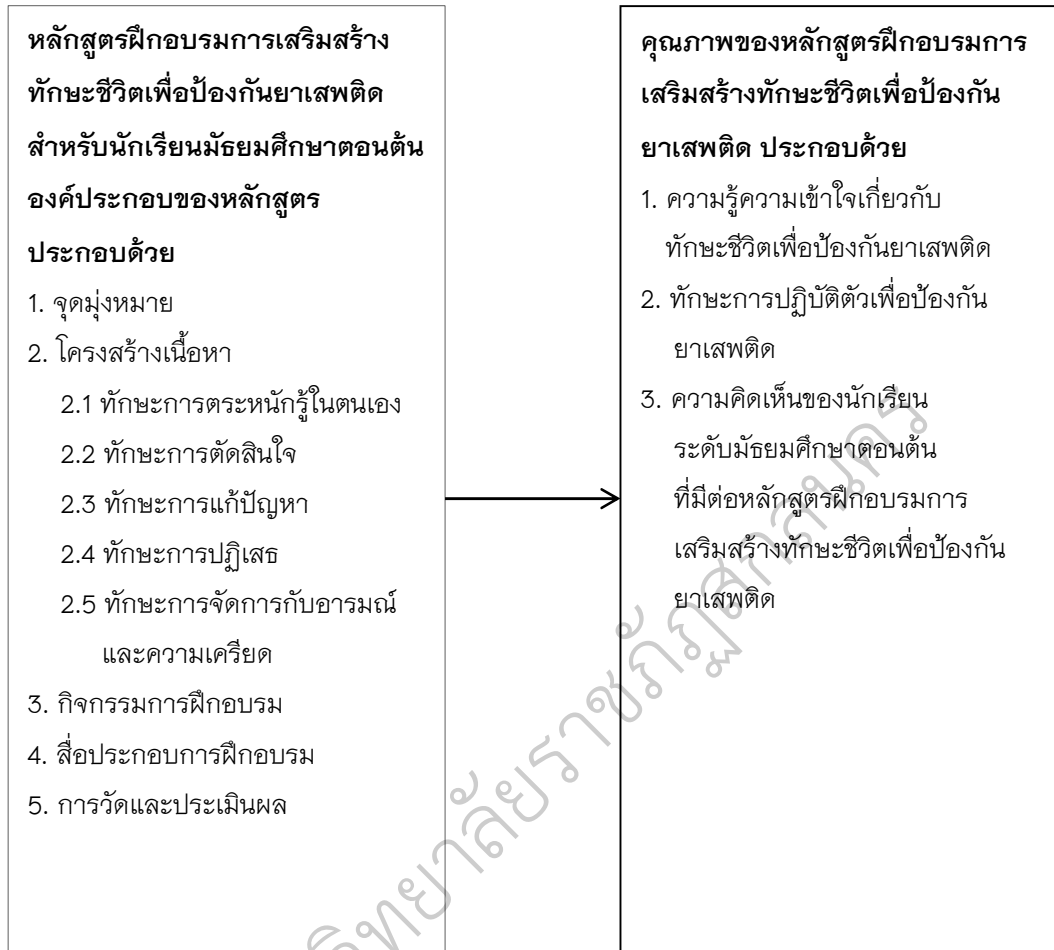
ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการประเมินผลคุณภาพของหลักสูตรฝึกอบรมของ Tyler (อ้างถึงใน ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539, หน้า 209–212) และ Kirkpatrick (อ้างถึงใน ชัญญาภัค วงศ์บา และกิ่งกาญจน์ จงใจหาญ, 2555, หน้า 29–30) ประกอบด้วย

1) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด 2) ทักษะการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันยาเสพติด 3) ความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีต่อหลักสูตร ฝึกอบรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด

3. กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร การเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด (มณฑิชา ชนะสิทธิ์, 2539, หน้า 17; วิชัย วงษ์ใหญ่, 2543, หน้า 19; วิชาญ พันธุ์ประเสริฐ, 2551, หน้า 143–148; ศรัณยา แสงหิรัญ, 2553, หน้า 180–183; อัคพงษ์ สุขมาตย์ 2553, หน้า 149–151; จักรกา วงศ์กาพิสินธุ์, 2556, หน้า 132; อรวรรณ ไชยปัญญา, 2556, หน้า 11; Saylor & Alexander, 1974, p. 27; Saylor Alexander and Lewis, 1981, p. 30) สรุปกระบวนการพัฒนา หลักสูตรฝึกอบรมมี 4 ระยะ ดังนี้ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร ฝึกอบรม 2) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม 3) การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม 4) การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม สรุปกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังภาพประกอบ 1

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหมายของคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะ ดังนี้

1. ทักษะชีวิต หมายถึง พฤติกรรมที่บ่งบอกถึงความสามารถของบุคคลที่จะจัดการกับปัญหาต่างๆ รอบตัวในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมความพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต

2. ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงความสามารถในการสร้างลักษณะนิสัยและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ช่วยให้นักเรียนมีความสามารถเผชิญสถานการณ์ที่กดดันให้ใช้ยาเสพติดและไม่ต้องการยาเสพติด มี ทักษะที่จำเป็น 5 ทักษะ ดังนี้

2.1 ทักษะการตระหนักรู้ในตนเอง หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงความสามารถในการค้นหา รู้จักและเข้าใจตนเอง เช่น รู้ข้อดี ข้อเสียของตนเอง รู้ความต้องการ และสิ่งที่ไม่ต้องการของตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เรารู้ตัวเองเวลาเผชิญกับความเครียดหรือสถานการณ์ต่างๆ ได้

2.2 ทักษะการตัดสินใจ หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงความสามารถในกระบวนการคิดและการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล ในการพิจารณาตัดสินใจที่จะเลือกกระทำการใดสิ่งหนึ่งอย่างเป็นขั้นตอน โดยมีการรวบรวมและประเมินข้อมูลจากทางเลือกหลายทาง และมีสิ่งประกอบอื่นๆ ที่สำคัญ ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจเลือก เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดหรือเสียหายน้อยที่สุด

2.3 ทักษะการแก้ปัญหา หมายถึง พฤติกรรมนักเรียนที่แสดงออกถึงความสามารถในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างมีระบบ ไม่เกิดความเครียดทางกายและจิตใจ จนอาจลุกลามเป็นปัญหาใหญ่โตเกินแก้ไข

2.4 ทักษะการปฏิเสธ หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการใช้คำพูด และภาษาท่าทาง เพื่อสื่อสารความรู้สึกนึกคิดของตน ในการแสดงความต้องการที่จะปฏิเสธเมื่อถูกชักชวน ให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

2.5 ทักษะการจัดการกับอารมณ์และความเครียด หมายถึง ความสามารถในการประเมินอารมณ์ รู้เท่าทันอารมณ์ ว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคน เลือกใช้วิธีจัดการกับอารมณ์ที่เกิดขึ้นได้เหมาะสม และเป็นความสามารถที่จะรู้สาเหตุของความเครียดเรียนรู้วิธีการควบคุมระดับของความเครียดรู้วิธีผ่อนคลาย และหลีกเลี่ยงสาเหตุ พร้อมทั้งเบี่ยงเบนพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์

3. หลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด หมายถึง เอกสารและแนวทางในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่เข้ารับการฝึกอบรม เพื่อให้เกิดทักษะในการป้องกันยาเสพติด ประกอบด้วย

3.1 จุดมุ่งหมาย หมายถึง ความมุ่งหวังของหลักสูตรฝึกอบรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ที่จะให้เกิดแก่ผู้เรียนภายหลัง

การใช้หลักสูตร เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ต้องการ และเป็นพฤติกรรมที่สามารถวัดและประเมินได้ โดยคาดหวังว่าเมื่อกำหนดและดำเนินการตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้วสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้

3.2 โครงสร้างเนื้อหา หมายถึง ขอบข่ายและสาระสำคัญของความรู้ที่นำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรฝึกอบรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด เป็นสิ่งเร้าเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และเกิดคุณลักษณะตามที่กำหนด เป็นสิ่งกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้ ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ทักษะการตระหนักรู้ในตนเอง หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ทักษะการตัดสินใจ หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ทักษะการแก้ปัญหา หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ทักษะการปฏิเสธ หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ทักษะการจัดการกับอารมณ์และความเครียด

3.3 กิจกรรมการฝึกอบรม หมายถึง การจัดประสบการณ์แก่ผู้เรียน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งได้กำหนดกิจกรรมการฝึกอบรมไว้ ดังนี้ การบรรยาย ทัศนศึกษา การแสดงบทบาทสมมุติ การใช้กิจกรรมนันทนาการ

3.4 สื่อประกอบการฝึกอบรม หมายถึง เอกสาร ใบงาน ที่ใช้ประกอบการฝึกอบรม เพื่อช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความเข้าใจเนื้อหาการอบรมเกี่ยวกับการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดมากยิ่งขึ้น

3.5 การวัดและประเมินผล หมายถึง วิธีการตรวจสอบและติดตามผล การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนว่าบังเกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ในระดับใด มีส่วนใดบ้างที่ต้องปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติให้บังเกิดผลดีขึ้นต่อไป

4. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการจัดทำและพัฒนา มวลประสบการณ์ ที่สามารถนำไปพัฒนากลุ่มเป้าหมายให้เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ กระบวนการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม 2) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม 3) การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม 4) การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม

5. การประเมินคุณภาพของหลักสูตร หมายถึง กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลและการประมวลผลข้อมูลเพื่อนำมาตัดสินใจเกี่ยวกับคุณภาพทั้ง ประสิทธิภาพและประเมินผลของหลักสูตรรวมถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรนั้นในอนาคต ประกอบด้วย การเปรียบเทียบคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกัน

ยาเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระหว่างก่อนและหลังการฝึกอบรม การศึกษาคะแนนการปฏิบัติตัวเกี่ยวกับการใช้ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และศึกษาคะแนนความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีต่อหลักสูตรทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด

6. คุณภาพของหลักสูตร หมายถึง หลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด ที่มีความเหมาะสมและสอดคล้อง นำไปใช้จริง โดยการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ และ ผลการฝึกอบรมประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด ทักษะการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันยาเสพติด และความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด ได้จากการทดสอบ สังเกต และสอบถาม ดังนี้

6.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด หมายถึง ความสามารถในการรับรู้ถึงวิธีการป้องกันยาเสพติด ที่ได้รับจากการฝึกอบรม วัดได้จากการทำแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจ ก่อนและหลังการฝึกอบรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งเป็นแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก

6.2 ทักษะการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันยาเสพติด หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการแสดงพฤติกรรมจากสถานการณ์ที่สมมุติขึ้น วัดได้จากแบบประเมินทักษะที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น หลังการฝึกอบรมเสร็จแล้ว 3 สัปดาห์

6.3 ความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด หมายถึง ความรู้สึกหรือความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่มีต่อทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด ซึ่งวัดได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

7. ยาเสพติด หมายถึง สารใดที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือสารที่สังเคราะห์ขึ้นเมื่อนำเข้าสู่ร่างกาย ไม่ว่าจะโดยวิธีรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยวิธีการใดๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจนอกจากนี้ยังจะทำให้เกิดการเสพติด หากใช้สารนั้นเป็นประจำทุกวัน หรือวันละหลายๆ ครั้ง

8. นักเรียนกลุ่มเสี่ยง หมายถึง นักเรียนกลุ่มเสี่ยงตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน บ้านปลาหลาย ปีการศึกษา 2559 ซึ่งโรงเรียนต้องให้การป้องกันและแก้ไขตามกรณี

9. นักเรียนกลุ่มมีปัญหา หมายถึง นักเรียนกลุ่มมีปัญหตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนบ้านปลาหลาย ปีการศึกษา 2559 ซึ่งโรงเรียนต้องช่วยเหลือและแก้ปัญหาโดยเร่งด่วน

10. นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึง นักเรียนที่ศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนบ้านปลาหลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

11. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 หมายถึง หน่วยงานที่เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 ที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับการศึกษาภาคบังคับ ใน 4 อำเภอของจังหวัดสกลนคร ได้แก่ อำเภอดงเจริญ อำเภอวานรนิวาส อำเภอดำตาล อำเภออากาศอำนวย และอำเภอบ้านม่วง ซึ่งมีโรงเรียนอยู่ในสังกัด ปีการศึกษา 2559 จำนวน 184 โรงเรียน